

Sommarnummret 2009

MIMERS KÄLLA

Organ för Sveriges Asatrosamfund
Årgång 13 NR. 22

RAPPORT FRÅN ÅRSTINGET

Nya stadgar och förslag till nytt namn på samfundet antagna. Vad kommer medlemmarna att tycka om YGGDRASIL -SAMFUNDET FÖR FORN SED?

Läs om traditionellt heliga varor, moderna mattraditioner och ekologiska kockar i detta nummer där Källan tar tempen på

SEDEN OCH MATEN

DESSUTOM: Heligt hantverk, recensioner, berättelse från ett bröllop och mycket mer...

Ord

förande

Nya stadgar är antagna. Om de går igenom också på höstens extra årssting innebär det i praktiken att vi organisatoriskt får ett helt nytt samfund, ett i min mening mycket tydligare och självsäkrare samfund.

En förändring handlar om medlemskapet. Det kommer enligt de nya stadgarna krävas ett klarare ställningstagande att träda in i samfundet, där den blivande medlemmen behöver skriva under på samfundets grundvärderingar. När man sedan väl är medlem är man det livet ut, eller tills man aktivt begär utträde.

Idag är det många som ”glider in” och ”glider ut” ur samfundet. Jag misstänker att det är ganska vanligt att man efter något år glömmet betala sin medlemsavgift. Utan att man riktigt tänker på det, så lämnar man samfundet. En del av de som inte förnyar sitt medlemskap gör det säkert som ett aktivt val, men jag gissar att majoriteten är just sådana som mer ”glider ur”. Detta slipper vi med det nya förfarandet.

Men ännu gäller de gamla stadgarna och reglerna för medlemskap! Många av er som får denna tidning har ännu inte förnyat sitt medlemskap för 2009. Så se till att ni inte ”glider ur”. Låt inte

inbetalningsblanketten försvinna, utan betala in redan idag! Vi behöver dig som medlem.

Goderingen, där flera medlemmar från SAs deltog, har avslutat sitt arbete. Även detta kan på sikt leda till byggandet av ett mer stabilt och självsäkert samfund. Hur utförs ett blot? Vilka livsstegsriter har vi? Vilka årshögtider firar vi? Inom goderingen möttes personer från olika håll och bakgrunder, med erfarenhet av att leda blot, för att hitta fram till minsta gemensamma nämnare vad gäller dessa frågor. Resultatet är en slags bas som vi i SAs kan hämta vägledning från. Mycket återstår givetvis att utforska, utveckla och fördjupa. Det är troligt att det inom kort skapas en ceremonigrupp som tar vid där goderingen slutade...

HENRIK HALLGREN
Ordförande

Lokala kontaktpersoner (hör av dig till dem!)

Umeå Sandra Brändström zazza87@msn.com

Hälsningland Andreas Severin andreas.severin.36@gmail.com

Dalarna Kenth Öfverberg kenth@ofverberg.se

Uppsala Saga Sunniva Bergh sagasunniva@hotmail.com

Stockholm Jessika Ahlström kaitlabb@hotmail.com

Sörmland Per Lundberg skalleper@skalleper.com

Göteborg Erik Otterberg erik.otterberg@hotmail.com

Halland Håkan Lindh asabragr@gmail.com

Kalmar Nils Sjöholm jutlansdicamom@hotmail.com

Malmö Lennart Berger Lennart.Berger@malmö.se

Sveriges Asatosamfund | Styrelse: Ordförande: Henrik Hallgren, Kassör: Kenth Öfverberg Sekreterare: Gunnar Creutz, vice ordförande Erik Otterberg | **Redaktion Mimers källa:** Erik Otterberg (erik.otterberg@hotmail.com). Ansvarig utgivare: Henrik Hallgren. | ISSN 1404-2479

I DETTA NUMMER:

Samfunds- och hednarytt

TEMA: ÅRSTING 2009

Röster och bilder från ett årsting

Yggdrasil - Samfundet för Forn Sed?

Begreppen asatro och forn sed

Världstrådet som symbol
i myt och dikt

“Rör inte SAs”

TEMA: SEDEN OCH MATEN

Ekokocken

Heliga varor

Fiskpinnar, falafel och pizza
- mat för en riktig hedning?

Att skulptera det gudomliga

De moderna offerträden
- en sed när liten blir stor

Midsommarbröllop

Vid dagens början - De osynliga

Recensioner

Sveriges Asatrosamfund grundades 1994 och är idag Sveriges största trosamfund för hednisk tro och sed. Samfundet ger ut **Mimers Källa** som sin medlemstidning. Tidningen utkommer med 3-4 nummer per år.

Sid:

4

ett ord från...

REDAKTÖR'N

10

12

13

14

16

19

20

21

23

24

26

Det blir oftast jag som lagar mat hemma hos oss. Visst, någon gång ibland sticker min fru emellan med en korvgryta eller kokar lite ris till fiskbullarna som hon tycker om men som för mig mest påminner om kattmat. De flesta dagarna blir det ändå jag som lagar maten eftersom, som hustrun påminner mig, jag “faktiskt är bäst på det av oss två”. Av samma anledning står jag ett par gånger i veckan med mjöl upp till armbågarna och bakar bröd. Åter igen – det är jag som har handlaget med degen.

Fast jag har inte alltid kunnat laga mat. Som ensamstående blev ofta det där med kokonst lite eftersatt. Första gången jag och min fru träffades bjöd jag hem henne på middag och serverade henne en sås som mest liknade svart klister. Jag antar att hon måste ha sett någon slags potential. Med åren har jag övat upp mig och har numera en hyfsad reportuar i köket. Mina säser har blivit mycket bättre. Övning ger färdighet.

Det finns nog faktiskt också om jag ska vara ärlig ett annat skäl till att det mest blir jag som står vid grytorna. Jag tycker om att laga mat. Måltiden, själva ätandet, blir så enormt mycket mer betydelsefullt och laddat av vetskapen om att jag har danat födan med mina egna händer. Som om den energi jag lagt ned i själva arbetet nu vandrat över i slutprodukten och bara väntar där. Är det inte så med allt hantverk?

I det här numret av Mimers Källa kommer ni bland annat att kunna läsa om mat ur en mängd olika perspektiv. Hoppas att det ska väl smaka.

/ Erik

Se Uppsalablottet på nätet

■ Årets vårblott vid Uppsala högar var som vanligt en välbesökt tillställning. För alla er som inte hade möjlighet att komma finns dock en chans att se lite utdrag från ceremonin via webben.

Det är samfundets sekreterare Gunnar Creutz som filmat och lagt upp några klipp på sin YouTube-kanal.

Där kan ni bland annat se den spännande evigen mellan Vintern och Majgreven, en kamp som även detta år tycks ha slutat lyckligt. För att se klippen går ni in på:

www.youtube.com/user/achird1

Gemensamt majblott i Göteborg

■ På Valborgsmässoaftons kväll hölls majblott utanför Angered i Göteborg. Det var blotlaget UrNaud som bjudit in nätverket Godthiod till ett gemensamt firande av denna högtid.

Det blev en mycket lyckad tillställning och förhoppningsvis kommer detta att leda till fler och mer intensiva kontakter mellan dessa båda västsvenska hednagrupper.

Nytt blotlag bildat i Halland.

■ "Hurra" säger vi här på Mimers Källa som alltid uppskattar lokala initiativ. Gruppens första blot ägde rum till midsommar i Simlångsdalen.

Hednisk begravningsplats - nu även i Oslo

Den norska minneslundan kommer att bli i form av en skeppsättning, liknande den här vid Blomsholm. Fast i mindre skala naturligtvis.

■ Förra året kunde vi höra om hur Forn Sidr i Danmark fått klartecken för en hednisk begravningsplats i Odense. Nu följer norska Åsetrufellskapet Bifrost efter och får en särskild minneslund på Voksens kyrkogård i Oslo. Villkoret är att samfundet själva bekostar arbetet och att det uteslutande blir frågan om urnbegravning.

- När det gäller registrerade trosamfund försöker vi sträcka oss så långt vi kan för att tillgodose deras önskemål, berättar en företrädare för Oslo kommun för tidningen Aftonposten.

Inom Bifrost hoppas man att detta i framtiden också ska leda till att fler hedniska begravningsplatser kan inrättas runt om i Norge.

För oss svenska hedningar väcker naturligtvis utvecklingen i våra grannländer åter frågan om vad vi vill i den här frågan. Redan 2008 beslutade årstinget att samfundet ska arbeta för att hedniska begravningsplatser ska kunna komma till stånd. Hitills har frågan inte varit prioriterad. För att ändra på detta har rådet beslutat att bilda en arbetsgrupp som ska se över frågan, utarbeta strategier och dylikt. Arbetsgruppen kommer även att arbeta med frågan om vigselrätt.

**I NÄSTA NUMMER AV MIMERS KÄLLA:
Rapport från det internationella
asatrolägre i Danmark.**

På gång - blotbok

■ Längre har tanken funnits i samfundet om att ta fram en bok som beskriver hur olika typer av blot och ceremonier kan genomföras. "Hur gör man, egentligen?" är en vanlig fråga bland nykomlingar i seden. Bland de mer kända tidigare projekten i denna riktning finns naturligtvis Mikael Permans legendariska *Högtider och blot*.

Erfarenheterna från utgivningen av *Forn sed i nutid* har åter aktualiserat tanken och nu har rådet beslutat att göra slag i saken och se till att en sådan bok faktiskt blir verklighet. Erik Otterberg, tillika redaktör för Mimers Källa, har fått i uppdrag att redigera volymen.

Planen är att göra en antologi med texter kring blot ur olika perspektiv. Dessa texter ska vara såväl rent praktiska handledningar som lite mer teoretiska funderingar och förhoppningen är att boken ska vända sig inte bara till rena nybörjare utan också till de som har viss vana men önskar fördjupa sig i sed och rit.

Alla som känner att de har något att bidra med är välkomna att höra av sig. Någon gång under nästa år kommer blotboken att tryckas om allt går som det ska.

Valraven återuppstår

■ Från Danmark meddelas att den hedniska tidskriften Valraven, som legat i malpåse i över ett års tid snart ska börja komma ut igen, nu med en ny redaktör.

Valraven, som kom ut första gången 2002, är gjort sig känd som en bred kulturtidskrift med hög ambitionsnivå.

Genom åren har tidningen också fått en hel del kritik. Redaktionen har tillämpat stor öppenhet i urvalet av material och kritiker menar att tidningen därmed fått en slagsida åt "völkish"-hållet.

Endast framtiden kan utvisa vilken inriktning Valraven kommer att välja framöver.

Extra årsting på västkusten i höst

■ Som ni kan läsa om på annan plats i tidningen fattades ett antal intressanta beslut vid årstinget på Öland i april. Nya stadgar antogs och ett förslag om nytt namn för samfundet blev också framröstat. För att sådana förändringar ska kunna träda i kraft krävs dock beslut på två årsting. Därför beslutades också att ett extra årsting ska hållas under hösten.

Detta extra årsting kommer att sammanfalla med samfundets årliga höstmöte. Mer information och fler detaljer kommer senare men redan nu har rådet beslutat att mötet ska

hållas på västkusten någon gång i oktober månad.

För att alla medlemmar ska ha möjlighet att läsa igenom förslaget till nya stadgar tills dess skickas dessa med som en särskild bilaga till detta nummer av Mimers Källa.

Dessutom skickar vi med en medlemsenkät där alla medlemmar ges möjlighet att tycka till om den föreslagna namnändringen. Enkäten kan besvaras antingen genom att skickas in eller via e-post. Hur du gör och vart du skickar den framgår på själva enkäten.

Ratatosk säger:

"Glöm inte att rösta om namnändringen!"

Röstkortet fick du i samma kuvert som tidningen.

Läs mer om förslaget till namnbyte på sidorna 8-13.

TEMA: ÅRSTING 2009

Foto: GUNNAR CREUTZ

Vandrarhemmet Solberga gård utanför Köpingsvik på Öland, där årstinget 2009 gick av stapeln.

Röster och bilder från ett årsting

Henrik, Patrick, Sanna, Sylvia, Eira och Elli äter lunch på trappan under paus i årsmötesförhandlingarna.

Under årstinget på Öland 24:e-26:e april i år hände det både ett och annat. Nya stadgar antogs liksom ett förslag om nytt namn för samfundet.

De nya stadgarna medföljer som bilaga till detta nummer av Mimers Källa. Mer om namnbytet kan du läsa på följande uppslag.

Det kompletta protokollet från årstinget hittar du på www.asatrosamfundet.se/forum

Interiör från själva mötet med mötesordförande Mikael Perman längst till vänster.

Snabbfrågor till några av deltagarna:

1. Hur och när kom du/ni först i kontakt med seden?

2. Vad var det bästa med att komma till årtinget 2009?

3. Tyckte du/ni att vi kom fram till några kloka beslut?

4. Slutligen, eftersom numret har ett mattema, vad hade du/ni med dig/er till gillet?

På gården fanns även bl.a. får och lamm. Men eftersom de inte betalade någon medlemsavgift hade de heller ingen rösträtt.

Vid stensättningarna på Köpingsklint hölls blot på lördagskvällen efter att själva mötet avslutats.

Weronicha och Stephan Svaleng (49 resp. 45 år, Högsby, Småland.)

1. Stephan började prata om att kontakta likasinnade och Weronicha sökte då information på nätet och hittade SAs hemsida.

2. Att träffa alla dessa sköna och trevliga människor som vi med stor sannolikhet aldrig skulle ha träffat annars.

3. Ja massor. Hela omarbetningen av stadgarna plus "namnbytet" gick över förväntan, och helt utan det sedvanliga föreningsgrollet.

4. Dövestadskarré, Entrecôte, Weronichas rotsakslådor, inlagd vitlök, hemgjort vitlökssmör och Stephans hembakade dinkelbaguetter.

Andreas Severin (29 år, Delsbo. Ny kontaktperson för Hälsningland.)

1. Jag älskade sagor och sägner när jag var liten och jag var ofta ute i skogen och lekte eller bara gick omkring. Även om jag inte hade hört talas om seden då, som barn, så vill jag beskriva sagorna, sägnerna och upplevelsen av naturen, som mitt första möte med seden.

2. Det var härligt att få träffa så många trevliga människor och att få uppleva ett så vackert landskap.

3. Det var skönt att vi kunde enas om de nya stadgarna och ett nytt namnförslag.

4. Jag tog med mig rökt bog.

Under årstinget på Öland fattades ett historiskt beslut. De församlade bestämde sig för att anta ett nytt namn för vårt samfund. Hur gick det till? Varför blev det så? Vad innebär detta och hur ska det nu gå i framtiden?

YGGDRASIL

Redan i förra numret av Mimers Källa kunde ni läsa om tankarna på ett nytt namn. I själva verket är detta en diskussion som pågått under mycket lång tid. Många är det genom åren ställt sig frågan om Sveriges Asatrosamfund verkligen är en bra betäckning för oss.

Fångar den verkligen vad vi står för och hur vi ser på seden? Hade vi verkligen valt att kalla oss Sas om vi hade grundat samfundet idag? För somliga har frågan känts väldigt angelägen.

Inför årstinget

Fram tills nu har frågan dock främst varit spekulativ och ganska abstrakt. ”Ska vi eventuellt, kanske och så fall vad...” Under våren har debatten förts på hemsidans forum. Där har en rad alternativa namn kastats fram och två olika omröstningar har hållits. Ingen av dessa opinionsundersökningar ledde dock fram till något entydigt resultat – tre alternativa namn utkristalliserades men det nuvande Sas fick också genomgående höga röstetal.

Det var bestämt att frågan skulle tas upp på årstinget i samband med att de nya stadgarna antogs men det var nog knappast någon som trott att tinget skulle kunna komma fram till något egentligt beslut. Till alla närvarandes stora förvåning var det emellertid precis vad

som skedde – och det på ett relativt snabbt och okomplicerat vis. Efter en första samtalsrunda kunde konstateras att samtliga närvarande gärna såg att en namnförändring kom till stånd. Alla deltagarna på tinget kände att ”forn sed” på ett bättre sätt än ”asatro” beskrev den religion man utövar.

Flera vittnade om ett problematiskt förhållande till samfundets namn och starka känslor ventilerades. ”Jag skulle ha gått med tidigare om det inte vore för namnet” berättade en av deltagarna. ”Det var först när jag insåg

att samfundet faktiskt ägnade sig åt fornsed som jag kände att jag kunde bli medlem. Andra höll med och beskrev liknande erfarenheter. ”Jag finner att jag drar mig för att berätta att jag är med i samfundet” fyllde någon i. ”Jag är rädd för att folk missuppfattar och har fördomar om vad asatro är.”

”Något med Yggdrasil”

Det visade sig också att samtliga av de församlade tyckte mycket om idén med ett namn som på ett eller annat sätt innehöll ordet Yggdrasil. Världsträdet uppfattades som en stark och positiv symbol. Det ända frågetecknet kretsade kring det faktum att det tidigare funnits

”Jag skulle ha gått med tidigare om det inte vore för namnet”

Som medlem gör du klokt i att läsa den här artikeln och de som följer på nästa uppslag mycket noga, för det här är en av de största frågorna vi haft att avgöra på mycket länge. Och just din röst kommer att väga mycket tungt.

- SAMFUNDET FÖR FORN SED?

en annan organisation med det namnet – ett schamanistiskt nätverk. Några av de deltagande på tinget hade dessutom varit medlemmar i den gruppen på den tid då det begav sig.

I slutändan upplevde tinget dock inte att det var något egentligt problem, det nätverket har inte varit aktivt på flera år och asken Yggdrasil är så pass etablerad företeelse även i ett allmänt medvetande utanför de snäva sedkretsarna att det kan anses vara allmängods.

Årstinget gick nu vidare med att bolla olika varianter på namnet. En överväldigande majoritet föredrog då underrubriken ”Samfundet för forn sed”, enkelt, rakt och okomplicerat. Därefter antogs det nya namnet enhälligt och genom acklamation.

Vad händer nu?

Vad betyder nu detta? Ett nytt namn har alltså röstats igenom. Men för att beslutet ska börja gälla måste en ny omröstning ske på ytterligare ett årsting. Ett extra årsting är redan inplanerat till hösten, för att slutligen anta de nya stadgarna. (Mer om detta finns att läsa på sid. 5.) Då kommer namnfrågan åter igen att tas upp.

Innan så sker känner rådet att det är av högsta vikt att medlemmarna får chansen att säga sitt. På årstinget var trots allt bara tretton röstberättigade samlade. Tretton av trehundra. Hur pass representativa de åsikter som framfördes var är det ingen som vet. Därför skickar vi med

en enkät med detta nummer av Källan. Alla ni som har en åsikt i frågan, oavsett om ni är för eller emot ett namnbyte, se till att svara på den. Reslutatet kommer säkerligen att få en direkt avgörande betydelse på det extra årstinget. Om en stor del av samfundets medlemmar är mot att ändra namn kan det inte bli aktuellt.

I nuläget ser det ut som om det extra årstinget har tre möjliga beslut att fatta. Det första är att ratificera namnändringen. I så fall kommer alltså samfundet från och med i höst att heta Yggdrasil – Samfundet för forn sed.

Det nya namnet börjar i så fall gälla samtidigt som de nya stadgarna. Ett sådant beslut kommer också att leda fram till en rad praktiska saker som måste ske. En informationskampanj av något slag måste hållas för att sprida kunskap om namnbytet bland media och allmänhet.

Den andra möjligheten är att frågan bordläggs. Kanske kommer det extra årstinget att anse att frågan behöver mer tid att stötas och blötas. Då skjuts beslutet på framtiden.

Under tiden behåller samfundet såklart sitt nuvarande namn. Vad som i så fall händer och i vilken form frågan kommer att föras vidare är i dagsläget oklart.

Slutligen finns det även en tredje möjlighet, nämligen att man kommer fram till att Sveriges Asatrosamfund ändå är det bästa namnet. Om ett sådant beslut fattas är rimligen frågan om namnbyte lagd åt sidan för överskådlig tid. ■

Begreppen asatro och forn sed

Kallar du dig själv asatroende eller forn sedare? Eller kanske något helt annat? Gunnar Creutz tittar närmare på begreppen och deras ursprung...

Frågan om vår religion ska benämnas asatro eller forn sed har länge varit ett ämne för diskussion och med det har även samfundets namn diskuterats.

Enligt vad Mikael Perman berättade på samfundets årsting våren 2009 så såg man inte någon större betydelseskillnad mellan begreppen asatro och forn sed när samfundet bildades för 15 år sedan. Detta gjorde att man valde att kalla samfundet för Sveriges Asatrosamfund, eftersom just asatro var det mer kända begreppet.

Idag har de båda begreppen fått delvis olika betydelser där forn sed är ett bredare begrepp än asatro. Idag är det därför många inom samfundet som hellre talar om forn sed och därtill skulle vilja ha ett nytt samfundsnamn där begreppet forn sed ingår.

Olika val av namn

När samfundets blotlag, på grund av krisen i rådet vårvintern 2004, bildade eget så valde de namnet Nätverket Forn Sed. Namndiskussionen har även förts i våra grannsamfund. På Island så kallar det isländska trossamfundet Ásatrúarfélagið sin religion omväxlande för ásatrú (asatro) och vör siður (vår sed). I Danmark heter det största asatrosamfundet Forn Siðr och i Norge finns Foreningen Forn Sed.

I våra egna diskussioner har namn som Samfundet Forn Sed och Yggdrasil – Samfundet för asatro och forn sed föreslagits. Det nya namn som årstinget i våras klubbade igenom är Yggdrasil – Samfundet för forn sed.

Ordens ursprung

Termen asatro uppfanns under 1800-talet.

Det påstås varit dansken Grundtvig som lanserade ordet asatro. Detta ord blev till ásatru på nynorsk och ásatrú på isländska. Ordet betyder helt enkelt "tro på asarna".

Enligt Svenska Akademiens Ordbok är det äldsta användandet av ordet asatro på svenska från runt 1820 då ordet användes av en C. G. Leopold. Andra liknande uttryck uppkom under 1800-talet. Den danske diktaren och prästen N. F. S. Grundtvig använde ordet asalären redan 1807 i sin artikel "Om Asalären". På svenska användes ordet asalära första gången 1814.

Ord som asareligion, asakult och asadyrkan dök upp på svenska först på 1840-talet och 1850-talet.

Asatro har under 1900-talet blivit den vanligaste beteckningen för den förkristna nordiska religionen och dess moderna varianter. Begreppet har dock fått en kraftig prägel av nationalromantikens syn på Eddornas berättelser, en syn som med sitt framhållande av krigiska idéer idag kan kännas rätt främmande för oss. In sin avhandling *Modern asatro* (2008) menar Fredrik Gregorius på sidan 22 att begreppet asatro är den etablerade vetenskapliga samlingstermen för "moderna hedniska rörelser som baserar sin tro på förskandinavisk (sic!) religion".

Uttrycket forn sed förekommer exempelvis i Olav den heliges saga i Heimskringla. Där står

N.F.S. Grundtvig (1783-1872), mannen som skapade "asatron". Bild: C.A. JENSEN

det: "Í Svíþjóðu var þat forn siðr, meðan heiðni var þar, at höfuðblót skyldi vera at Uppsölum at góí." På svenska: "I Svefolk var det gammal sed, medan där var hedet, att huvudblotet skulle vara vid Uppsalar vid göje." Uttrycket forn siðr betyder alltså "gammal sed" eller "gammal tradition". Att säga att forn sed var namnet på den vikingatida hedniska religionen är dock inte helt riktigt, men däremot är uttrycket det i de fornordiska källorna, vilket kommer närmast ett namn på den gamla religionen.

Det påstås varit Frömund Ansheille som lanserade begreppet forn sed för vår religion i början av 1990-talet. Om detta är sant eller om andra hedningar kom med begreppet i samma veva vore intressant att få veta. Att termen kom i bruk i början av 1990-talet verkar dock vara klart.

Begreppet forn sed har kommit att varieras något under de knappt två decennier som gått. Uttrycken forn sed, förnsed och den forna seden används i stort sett synonymt. Andra föredrar att tala om hednisk sed, norrön sed, nordisk sed eller bara seden. Just begreppet nordisk sed har trossamfundet Samfälligheten för nordisk sed kommit att definiera som den nu levande folktron och dess levande traditioner och de vill se detta som en religion helt skild från asatron.

Distinktionen mellan Tro och Sed

En invändning mot ordet asatro är ju att den fornordiska religionen troligen saknade trosbekännelse eller liknande, utan istället var helt baserad på utförandet av seder, bruk och traditioner. Här är vi alltså inne på skillnaderna mellan olika slags religioner. Medan det inom kristendomen är just den rätta tron, som är central, så är det inom hedendomen snarare utövandet som är viktigt. Idag har vi inom samfundet fortfarande ingen trosbekännelse eller annan rekommendation som talar om hur man som medlem ska tro. Däremot så finns det överenskomna lösa riktlinjer för hur ett blot ska gå till. Vi ser alltså att sederna och bruken är viktigare än trosföreställningarna bland oss. Att då tala om asatro blir ett tydligt kristet influerat språkbruk.

Asar eller alla makter?

Asatro är ett ganska begränsande namn då den

forna seden består av många element som inte är direkt relaterade till asarna eller ens Eddornas berättelser. Många av oss vänder sig oftare till vaner än till asar. Vid våra blot vänder vi oss nästan alltid till platsens rådgivare, vilka är varken asar eller vaner utan oftast väsen från folktron. Man kan därför fråga sig varför just asarna skulle ingå i namnet på vår religion. Ett sätt att lösa frågan skulle vara att bunta ihop begreppen asatro, vanatro och folktro som beskrivning av vår religion. Att radda upp ett flertal begrepp på detta sätt blir dock klumpigt. För egen del så föredrar jag istället att definiera forn sed som ett samlingsbegrepp för just asatro, vanatro och folktro. Begreppet omfattar på så vis alla de olika hedniska traditionerna från alla tider i det område där de nordiska språken talas och alla dess moderna varianter. Jag upplever att det är just denna bredd inkluderas när jag hör hedningar beskriva den moderna fornseden. Somliga inspireras av bronsålderns hällristingar, andra av Eddornas berättelser och ytterligare andra av folktrons föreställningar. För många av oss är alla dessa källor delar av vår religion.

Är Seden forn eller modern?

En vanlig invändning mot begreppet forn sed är att vår sed inte är forntida utan nutida. För egen del ser jag dock forn sed som just gamla traditioner i modern tappning. Så för min del spelar det mindre roll om det rör sig om levande traditioner jag lärt mig som barn, rekonstruerade traditioner utifrån Eddorna eller konstruerade traditioner inspirerade av arkeologiska teorier då alltihop kan ingå i min forna sed.

Vill man däremot tydligt poängtera att det är nutida religion man pratar om så kan man ju använda uttryck som modern asatro eller modern fornsed.

Avslutningsvis

Exakt vad var och en av oss lägger in i de olika begreppen kommer förstas alltid att variera. Somliga kallar sig gärna för asatroende, för andra känns en sådan etikett mycket främmande. Forn sed passar många, andra tycker att det är för vitt och oprecist.

Ett namn är i slutändan mer än bara en beskrivning av ett ting. Ett namn är känsla trots allt. ■

Berätta vad du känner. Röstkort medföljer tidningen.

TEMA: ÅRSTING 2009

**“En ask vet jag stånda,
den Yggdrasil heter,
Ett väldigt träd,
översöst av vita sanden.
Därifrån kommer daggen,
som i dalarne faller,
den står evigt grön
Över Urdabrunnen.”**

**Völuspa, vers 19.
Övers. E. Brathe**

Världsträdet som symbol i myt och dikt

Världsträdet Yggdrasil bär på en stark symbolkraft i den nordiska mytologin. Även i samtida poesi blir asken synlig. Om det nya namnet antas kanske även en ny loggo för samfundet känns naturligt. Här presenteras några första utkast. Tecknar du själv och har egna idéer? Hör av dig till Källan.

“Myten om Yggdrasil kan ses som en sorts grundberättelse i den norröna traditionen, som berättar om världens ordning, enhet, balans, lycka och öde och om människornas och gudarnas gemensamma ansvar.”

ur Forn sed i nutid

**Illustrationer: GUNNAR CREUTZ
och ERIK OTTERBERG**

**“Bladerunner,
världsträder
ger inget skydd,
världsbonsaierna
på kontoren
ger inget skydd,
omfördla dem!
Vag jag först såg:
jord, grönt
och sedan rött,
att det droppade blod
från Eiktyrners horn
i källans uppdaga,
kallad Hvergelmer
Återkalla
stormhästens sårställen,
lämna fjädermolnens
grenverk
Någon vill döda
just här
där vi föddes
Anti-Yggdrasil,
hela ryggen
är uppfläkt,
vit-slammad
Ur “Idegransöarna” (1994).
Gunnar D. Hansson**

“Rör inte SAs!”

Inte alla är glada åt tanken på ett namnbyte och naturligtvis vill Källan även göra dessa röster hörda. På samfundets hemsida har förslaget debatterats sedan april och här är några av argumenten mot en ändring...

Cajsa Falk från Upplands-Bro, en av förgrundsfigurerna inom Bifrostfolket och tidigare medlem i rådet inom SAs är en av dem som inte tycker om det nya namnförslaget.

- Jag tror att SAs gör en blunder om man byter namn, skriver Cajsa på forumet.

Hon menar att Sveriges Asatrosamfund är ett så pass inarbetat namn.

- Det är ett bra och inövat namn, de flesta i Sverige som har en dragning åt asatro eller forn sed känner redan till det.

Cajsa menar att det finns ett värde i att använda just ordet asatro, att det är ett begrepp som hon själv upplever som starkt positivt. Med ett nytt namn som “Yggdrasil” menar hon, finns en risk att de som känner en specifik dragning till just asatron inte längre känner sig hemma i samfundet. Istället tror hon att det nya namnet skulle dra till sig mer av allmänt New Age-influerade personer.

Även andra debattörer på forumet har känt en ovilja att ge upp ordet “asatro” i samfundets namn och det är tydligt att även om begreppet

väcker ett visst motstånd hos många av medlemmarna finns det också de som är mycket fästa vid det.

Bland de kritiska rösterna har även hörts en och annan som, även om de inte uttalat sig principiellt mot ett namnbyte, ändå föredrar “Sveriges Asatrosamfund” framför “Yggdrasil - Samfundet för forn sed”. Eller som hellre skulle vilja föra fram andra förslag.

- I mina öron låter det som en krystad kompromiss, skriver en debattör.

Carl-Johan Rehbinder, som tidigare varit ordförande för samfundet säger att han personligen starkt förknippar namnet “Yggdrasil” med det nätverk som bar detta namn.

- Med min erfarenhet av frågor kring varumärkesetablering och produktnamn så tänker jag mig att det kan bli en viss sammanblandning, skriver han.

Vad skulle ha då själv föredra för nytt namn?

- Samfundet Forn Sed tycker jag är det bästa förslaget, tycker Carl-Johan. ■

Huginn och Muninn säger:

“Glöm inte att betala medlemsavgiften för 2009”

200 kr för huvudmedlem och 50 kr för ytterligare familjemedlem insättes på postgironr: 519125-9.

“Pst... Betala före oktober och du blir medlem på livstid. Eller tills du begär utträde förstås.”

EKO KOCKEN

Redaktören för Mimers Källa samtalar med sin broder om närproducerad ekologisk mat och om minnen från barndomens svampplockande i skogen.

Gustav Otterberg - ekologisk köksmästare.

Foto: NATHALIE OTTERBERG

Jag har en yngre bror som heter Gustav Otterberg. Han är tjugosju år, fyra år yngre än jag, och han bor nära Blåsut i Stockholm. Han lever tillsammans med sin sambo Maria och deras lille son som heter Casper. Gustav är kock. Närmare bestämt är han köksmästare på Restaurant Leijontornet i Gamla Stan – en av landets mest exklusiva krogar. Förra året kammade de hem en stjärna i den prestigefyllda Guide Michelin. Det är stort.

Gustav är själv vad man skulle kunna beskriva som en stigande stjärna på matlagningshimlen. Och detta i en tid när kokkonst är den nya rockn'rollen. Bland alla virtuoser bland knivar och gaslägor mutar min bror in en alldeles unik profil som får matskribenter att haja till och andra kockar att följa efter: Ekologisk, närproducerad mat, årstidsbunden och grundad i klassisk skandinavisk husmanskost.

Vi är uppvuxna i de småländska skogarna, min bror och jag. Vi har alltid haft ett nära band till naturen. Fast där jag mest tyckte om att ströva planlöst och meditativt delade Gustav mer vår pappas intresse för fiske och svampplockning. Känslan av frid och ro där ute i skogen skulle jag dock tro var den samma för oss båda. Och det är minnena av de där barndomens dagar bland gran, mossa och stigar som ligger bakom Gustavs matlagningsfilosofi idag. Samma känsla som fick mig själv att upptäcka seden. Kopplingarna mellan de två fascinerar mig och jag tänker att jag måste sätta mig ned och tala med Gustav om just det.

Så länge jag kan minnas har min bror velat bli kock. Den första rätt han någonsin lagade åt mig var en grillad gädda som han själv dragit upp ur Helgasjön. Jag har förmodligen förträngt hur den smakade men Gustav själv försäkrar att den var förskräcklig. Men sådana inledande

missöden stoppade inte hans målmedvetenhet. Att han hade både talang och jävlaranamna var snart uppenbart.. På gymnasiet praktiserade han till exempelvis med svenska kocklandslaget. Sedan vidtog ett antal år av slit och släp på småkrogar runt om i Stockholm och det för inte alltid helt seriösa arbetsgivare. Det var först när han kom till Leijontornet som han fick chansen att verkligen utveckla sin egen stil. Nu har han varit köksmästare där i snart tre år.

Redan när Gustav började som sous-chef på restaurangen hade man en "ekologisk profil" men då köpte man fortfarande in råvaror från alla jordens hörn och kanter.

- Jag var den förste i vår bransch som började ifrågasätta hur ekologisk en morot från Italien verkligen kan vara när den väl kommer fram hit till oss, berättar Gustav.

Under åren som har gått har vikten och betydelsen av det närproducerade allt mer vuxit till sig i det allmänna medvetandet.

Med beslutet att ta de ekologiska konsekvenserna av produktion och transport på allvar föll det sig naturligt att omarbota menyerna helt mot nordisk matlagning. Jag frågar vad det är som är mest unikt med det skandinaviska köket.

- Råvarorna, svarar Gustav. I och med vårt kalla klimat växer allt mycket mer långsamt och det ger därmed en mer koncentrerad smak. Det får man inte om man köper produkter som drivits fram i växthus. Där går det för fort. Så även där har det ekologiska perspektivet sin betydelse.

Gustav berättar vidare om hur han arbetar för att få tag på kött från djur som är så lite förädlade som möjligt och om de smakvinster som det medför..

En naturlig följd av inriktningen mot närproducerad och naturlig mat är också den säsong- och årstidsbundenhet som restaurangens meny har. Utgår man från vad naturen kan ge blir årshjulets växlingar betydelsefulla.

- Sen njuter man ju mer av jordgubbarna om man fått längta efter dem hela vintern säger min bror och jag nickar och håller med. Här är en tydlig beröringspunkt mellan min sed och hans gastronomi: känslan av att leva i årstiderna, av att forma något som liknar en personlig relation till dem.

Det på menyerna som inte är färskt har rimmats,

lagts in, syltats och saftats i restaurangens kök enligt gamla beprövade husmorsrecept. Jag undrar om det inte finns någon motsättning mellan gammaldags tillagningsteknik och vår tids krav på effektivitet. Går det verkligen att förena? Gustav menar att det gör det.

- Det gäller bara att klura ut hur man ska göra det, säger han. I våras gjorde vi lamm över öppen eld här inne. Men det är klart, bland kan jag önska att vi inte låg i Gamla Stan utan närmare naturen.

- Vad skulle du göra då? undrar jag.

- Elda mer. Kanske tillaga i glödgropar eller så.

En annan viktig del av restaurangens profil kommer från Gustavs "självplock" ute i naturen. Två till tre dagar i veckan är han ute i skogen, några timmar åt gången och plockar örter, bär och svamp. Eller varför inte vinbärssnäckor? Tillbehören på menyerna får alltså variera lite med vad han råkar finna just denna vecka.

- På våren brukar det bli nässlor, spansk körvel, ja den heter så men det har egentligen inget med Spanien att göra, löktrav, pimprenell och murklor såklart. På försommaren kan det bli fläderblom, omogna bär, olika frökapslar...

Han går vidare och räknar upp ett femtiotal örter från sommarsäsongen, likaså svampar och rötter som han plockar på hösten.

- Även på vintern går det att få tag på ett och annat. Örter som pister och harsyra eller svampar som ostronskivling och judasöra tål både frost och snö.

Gustav blev som sagt pappa för snart två år sedan och jag frågar honom om det är något som har påverkat även hans förhållande till matlagningen.

- Jo, det är klart att det har på sätt och vis. Jag tycker att jag har funnit en känsla av äkthet, en slags trygghet och en ro i mitt liv och det smittar av sig.

- Jag antar att det också finns en känsla av att vilja föra något vidare?

- Det gör det absolut.

Många gånger tar Gustav med sig lille Casper ut i skogen på sina plockrundor. Bandet mellan förälder, barn och natur som både han och jag upplevde när vi var små är därmed något som lever vidare även i nästa generation. Gustavs kunskaper kommer att gå vidare till hans son i en levande tradition. Ett tydligt exempel på att detta som vi kallar sed är mer än vad man traditionellt brukar räkna som religion. ■

TEMA:SEDEN OCH MATEN

Text: MARKUS SKOGBERG

Heliga varor

Den rituella måltiden, gillet, är ju som bekant central i vår Sed. Att äta och dricka rituellt vet vi med säkerhet var minst lika viktigt i förkristen tid, och midvinterfirandet kallades till och med att "dricka jul". Även om all mat i grunden är av gudarna given och även om alla sorters mat kan helgas i blotet inför Makterna, så framstår vissa matvaror som mer heliga eller magiska än andra. Att ta del av dem är att ta del av gudarna på ett alldeles särskilt sätt, och att vara del av en tradition som sträcker sig bakåt in i historiens dimmor.

Den heliga måltiden bör ha sitt ursprung i offerfesten, när de delar av det offerade djuret som inte tänktes vara särskilt gudarnas delar fördelades bland blotgästerna. Det faller sig därför naturligt att mycket av den heliga maten är kött. Kött bör även, då som senare, ha varit en eftertraktad bristvara i sig, och kanske något man inte kunde äta till varje mål. Det kanske mest dyrbara köttet var det från djur vilka man inte med lätthet kunde avvara, så som hästar.

Hästen var också betraktad som ett särskilt heligt djur, kopplat till kungen och vissa gudar - framför allt Frey och Oden, som ju båda har tydliga kopplingar till konungaskapet. Hästen

har dessutom betraktats som helig, och som ett särskilt viktigt offer, i många indoeuropeiska kulturer: vediska Indien, Rom och på keltiskt kulturområde.

På germanskt område fick missionären Bonifatius (senare helgonförklarad) befallning av påven redan på 700-talet att förbjuda ätandet av hästkött såsom varande en hednisk, religiös sedvänja, och även i Norden förbjöds seden efter kristnandet. Den kristne norske kungen Håkon Adelsteinfostre ville ju till exempel inte äta hästkött vid blotet i Trøndelagen.

På Island utverkade man dock löfte vid alltinget av norske kungens missionärer att man

Att äta häst förbjöds när kristendomen kom. Än idag består tabuet, men av andra orsaker.

Foto: MARIO TREJO

även efter antagandet av kristendomen skulle få lov att äta häst. Det verkar inte otroligt att detta undantag hänger ihop med ett annat som de isländska hedningarna fick - att det inte skulle vara förbjudet att blota i lönn.

Oden och Völse

Idag kan det vara svårt att få tag på hästkött i annan form än som påläggskött, och då under namnet hamburgerkött, eftersom det fortfarande är tabubelagt att äta häst. Idag är det visserligen inte religion man hänvisar till utan hästens status som husdjur och vän. Strimlat "hamburgerkött" är dock utmärkt om man bara vill ha en mindre, symbolisk mängd att äta i ritualen. Den som vill ha en häststek eller -gryta till gillet får dock leta lite mer, men det finns enstaka ställen i landet där man håller hästar för köttets skull.

Hästkött passar bland annat bra under höstens och vinterns blot. Det lär ha förekommit att man anordnade hingshtetsningar i samband med höstblot, som en strid mellan sommar och vinter, och i sagan om Håkon Adelsteinföstre så sägs det att det är under julblotet som Håkon hamnar i trubbel för att han inte äter hästkött.

Framför allt kan man dock säga att för blot till Oden eller Frey är hästkött alltid bra. Förutom den konungsliga kopplingen mellan Frey och hästen tillkommer även den kopplingen att hästen brukar anses stå för en särskilt stark fruktbarhet, och riten i den korta berättelsen "Völsetäten" - där en helgad hästlem används - brukar kopplas samman med Frey.

Det heliga fläsket

Det finns inte några direkta belägg för att griskött

setts som särskilt heligt, om man nu inte talar om grisen Särимner i Valhall. Det finns dock de som anser att Särимner inte är en gris utan en symbol för ett element, enligt beskrivning av Viktor Rydberg. Vad man däremot kan säga med viss säkerhet är att griskött ingått som en viktig del i den kost man ätit i Norden sedan grisen kom till dessa bredgrader. Julskinkan är ett uttryck för det.

Grisen har inte haft samma tur som hästen i det avseendet. Foto: JANNE BRODIN

Det finns ingen som vet om julskinkan går tillbaka på någon förkristen sed, men det finns å andra sidan inget som hindrar att vi ser det som en symbol för vanagudarna i vår sedniska jul. För att grisen haft en religiös betydelse är dock ställt bortom rimliga tvivel, får man väl säga. Både Frey och Freyja har grisar som heliga djur, och svearna hade svinet

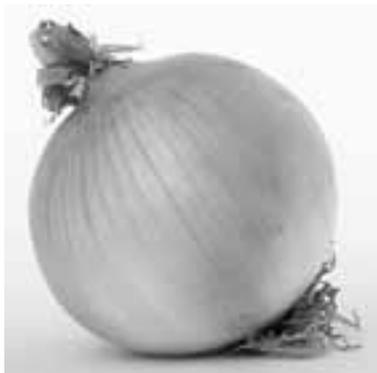
Sveagris. Vidare lär det förekomma galtar som hjälmprydnader, vilket ibland har tolkats som att det fanns tre sorters heliga krigare: bärsäkar, ulvhednar och galtkämpar.

Förutom de rent mytologiska kopplingarna finns åtminstone en tydlig rituell koppling till grisen. Under julblot lär det ha varit vanligt att man svor eder medan man höll handen på ryggen av en galt. Seden kallas helt enkelt "att svära över galtens rygg" och har kopplingar till liknande ritual som antyds i Homeros Illiaden.

Vegoviking?

Vad det gäller kött så kan man med säkerhet argumentera för att andra djur skulle vara särskilt

heliga att äta - eller för den delen låta bli att äta! - men för att begränsa sig en smula kan man bara nämna getkött. Den som har en nära relation med Tor skulle kunna tänkas använda getkött i ritual som kommunionsoffer. Man ska dock inte vänta sig att getbocken går att uppväcka ur ben

Löken kan ses som en symbol för underjordens fruktbarhet. Foto: ROBBIE OWEN-WAHL

TEMA:SEDEN OCH MATEN

Jäsningens processen i mjöd och öl vördades en gång som en magisk kraft.

Foto: GIANNI TESTORE

och hudar följande dag..

Även om många människor utanför vår religion kan bli förvånade när de hör det (eftersom de har någon stereotyp vikingakitschig bild av hur vi bör vara) så finns det många sedare som är vegetarianer. Därför är det tur att det finns annat än kött som är heligt. Till det kan räknas till exempel honung (och framför allt mjöd), linfrön, olika sädeslag (gärna i form av öl) och inte minst lök!

Mjödets helighet är en självklarhet och behöver kanske inte diskuteras så mycket. Det som kan nämnas är att jäsprocessen med all sannolikhet sågs som rent magisk och att den förvandling som honungen genomgår är del av det som gör den helig.

Honungen i sig finns det mig veterligen inga källor som omtalar som särskilt helig, men den kan rimligen ses som helgad åt Beyla. Om man anser att namnet Beyla har med bin att göra (och inte med kor, som är den andra tolkningen) så är det vettigt att se den som helig för henne.

Döden och ölet

Enligt Snorre så är ett av Freyjas binamn Härn, eller Hörn, vilket är härlett ur ett gammalt ord för lin och växten brukar därför anses särskilt helgad åt henne. Dessutom förekommer lin som en ingrediens i den magiska blandning som stärker hästlemmen Völse i Völsetåten. Att använda linfrön i maten (till exempel i ett bröd) kan därför vara ett effektivt sätt att ta del av Freyja.

I ovannämnda Völsetåten är det två ingredienser som används för att magna hästlemmen Völse., fylla den med kraft, det ovannämnda linet men även lök. Löken förekommer även i en besvärjelse på en norsk runsten, där öl och lök är de centrala ingredienserna. Lök är även en bra bild av underjordens fruktbarhet, av den mörka myllans växtkraft. På det sättet bör den även vara kopplad till Gerd och Frey, och det mysterium som omger deras förening.

Att ölet genom att tillverkas av säd är kopplat till Frey och kanske ännu mer hans tjänare Byggvir, är ju inget konstigt eller okänt. Inte heller koppling till Sif framstår nog som särskilt främmande. Den egenskap som ölet delar med mjöden och som gör dem till i mina ögon de kanske förnämsta offren är jäsningen.

I gamla tider, innan man kände till jästen, bör jäsningen ha tätt sig magisk och gudomlig - som ett upprepbart mirakel. Det är ju trots allt en förvandling som sker, mäskan som förvandlas och blir öl eller mjöd. De tabun och påbud som omgärdade öl- och mjödbryggnig är tydliga bevis på det.

Men bara för att vi idag vet att encelliga jästsvampar förvandlar socker till alkohol och koldioxid förtar det inget av magin. Förvandlingen i bryggprocessen kan liknas vid initiationsprocessen en människa genomgår, med död och födelse till ett nytt liv i mysteriet; eller också kan det jämföras med offeret: det som givits till Makterna och därmed får del av en gudomlig megin. ■

Text: YENS WAHLGREN

Fiskpinnar, falafel och pizza

- mat för en äkta hedning?

Som småbarnsförälder består min husmanskost av ganska mycket köpta köttbullar, pasta av olika slag, falukorv, fiskpinnar, pulvermos och en och annan pizza. Är det festligt kanske vi lagar eller köper sushi, indiskt, thaimat eller åker till Max hamburgarestaurang. Inte brygger jag öl eller mjöd. Jag köper vin i box.

Det är den matsed som jag förmedlar till mina barn.

Ungefär samma sed som jag fick med mig hemifrån. Det har kommit några nya pastasorter under åren och sushi och thaikäk fanns inte när jag växte upp - då var det pizza och kinamat när vi firade något. I och för sig fanns det en bryggartradition i mitt barndoms hem, men det handlade mest om snabbvinsatser.

Jag tror inte jag är ensam om denna sed när det gäller mat i Sverige av idag. Den moderna - levande (!) - husmanskosten ser annorlunda ut mot det som vi historiskt betraktar som husmanskost.

För att provocera lite skulle jag vilja likna vurmen för traditionell husmanskost vid det nationalromantiska svärmeri som vissa hedningar fortfarande dras med eller varför inte det svärmeri för äldre tiders folktro och folkloristik som folktroende hedningarna gärna ägnar sig åt.

Gammalt är bra.

Nutida är dåligt.

Äkta hednisk mat hämtas från historien, väl? Äkta hednisk folktro hämtas från 1800-talets folkloristiska nedteckningar, väl? Vad äldre

tiders bönder trodde är väl mer folktro än vad tjänstemän tror på i dag, väl? Moderna hedniska föreställningar är väl New Age - och därmed oäkta? Väl?

Förstår ni min poäng? Hedningar blickar gärna bakåt. Matmässigt, trosmässigt, hantverksmässigt och till och med musikaliskt. Ibland någon generation, ibland till 1800-talet och ibland ända till vikingatiden.

Till viss del är det säklart oundvikligt att blicka bakåt till forn sed när man skapar modern sed. Och visst finns det många historiskt intresserade personer som dras till Seden och som så att säga tar med sig sin hobby.

Men för en modern religion tror jag att det är viktigt att man står med båda fötterna tryggt i vår samtid. Med visioner för framtiden och rötterna i baktiden.

Missförstå mig nu rätt när det gäller seder kring mat, det är förstas inget fel med att laga mat ur gammelmormors kokbok eller byta recept på barkbröd och nävelgröt.

Själv lagar jag såväl rotmos, kalops och ärtsoppa även om det är långt mellan gångerna nu förtiden. Och naturligtvis koketterar jag hellre med mitt dillkött eller hemgjorda sushi än med mitt dagliga bröd. Men sanningen är att min matsed är modern, urban, internationell och ofta halvfabricerad.

Jag tycker att det är dags för hedningar att se sin samtid och kanske lyfta blicken från det förflutna en aning. På flera områden. Varför inte grunna på det över din lördagsfalafel? ■

Pizza - levande husmanskost?

Bild: STOCK.XCNG

Att skulptera det gudomliga

Under min tid vid språkskolan *France in Normandy* hösten 2008 kom jag av en tillfällighet i kontakt med ett för mig oväntat sätt att föra in seden i vardagen. Det jag nu kommer att berätta om ägde rum under en tid då jag bodde i Rouen i nordvästra Frankrike strax utanför Paris.

En helg erbjöd stadens ledning oss studenter och boende i Rouen att under en heldag att få uppleva stadens kulturliv och pröva på lokala specialiteter i mat- och bakväg. Vi fick baka macaroons, en fransk bakelse som regionen Haute-Normandie är känd för i resten av Frankrike och se teater spelad live i gränden där också ett bageri och en skulpturstudio hörde hemma. Jag och två mina vänner upptäckte på plats att det också fanns en chans att pröva på skulptering senare på kvällen. Kunde personligen inte låta bli att pröva detta trots att jag varit igång sedan tidigt på morgonen tillsammans med några vänner från Japan. Skulptering var för mig annars något man gjorde på lågstadiet inför jul för att läraren sade åt en och inte av egen vilja. Under kvällen i skulpteringsstudio upptäckte jag allteftersom till min egen förvåning att jag såg detta med andra ögon som vuxen.

Väl i studio påbörjade jag något som kom att ta inte bara en timme nära på sju timmar innan det var dags att flytta min skapelse till

ugnen för bränning dagen därpå. Jag arbetade utifrån en utskrivna bild av draken/runhunden, SAs emblemet. Jag fick dock dessförinnan starta med att forma ett fjärdedels schackbräde med terrakottalera. Därefter drog jag under ledning av skulptören sakta upp linjerna för draken, ett riktig precisions arbete/hantverk.

Efter att detta var gjort några timmar senare startade ett för mig mödosamt arbete. Jag började skära ut de delar som inte ingick i emblemet. Under tiden jag arbetade pågick olika arrangemang utanför skulpteringsstudio, varpå jag stundtals hade sällskap, ofta av barn vilka satt sig ned för att prata lite eller som bara observerade mig i tystnad. Att skulptera var närmast att beskriva som något magiskt. Trots oväsendet av säkert 30-40 personer nedanför lokalen försvann omvärlden ofta helt i bakgrunden. Under tiden jag skulpterade kom jag stundtals att helt tappa begrepp om tid och rum och gick helt upp emblemets detaljer. Det var bara jag och draken/ runhunden.

Skulpterandet påminde mig om att blota då man liksom skulptören sakta kopplar bort vardagens olika göromål och omgivningen för att helt gå upp skulpterandet respektive blotet. En process vilken bygger på ett eller flera moment som alla kräver ett aktivt deltagande - inte bara

på det fysiska utan också på det känslomässiga planet. I skulpterandet kom jag liksom man ofta gör under ett blot att gå upp i ett annat tillstånd, i vilken varje enskilt moment bidrog till att bygga upp en speciell stämning, en förväntan och samtidigt en känsla av frid med tillvaron.

Att dra upp linjerna för emblemet i terrakottaleran kan jämföras med den första rundan vid blotet då ett horn går runt med mjöd i den av goden/gydjan fredade cirkeln. Varje drag i leran påminde mig om att under ett blot åkalla gudar och gudinnor som är föremål för blotet samtidigt som man håller i bägaren fylld med mjöd.

Liksom bloddeltagare under ett blot tänker igenom vad de skall säga och till vilken gud/gudinna de vill rikta sin åkallan beroende på årstiden fick jag i skulpterande tänka igenom hur jag skulle arbeta för att få emblemet att framträda ur leran. En oväntad känsla av helighet framträdde då jag sakta men säkert fick motivet att växa fram framför mina ögon.

Skulpterandet kan jag nu i efterhand, som sagt närmast beskriva som att vara med om något magiskt. Jag gick upp i ett annat sinnestillstånd och kände att jag var del av något mer. Gudar och gudinnor kändes närvarande i skapandet då jag på egen hand skulpterade det mytologiska motivet som nu är en del min harg i lägenheten där jag bor i ett av Alingsås nybyggda bostadsområden.

Kanske har ni som läser detta liksom jag många gånger tänkt tanken: "Finns det en internetsida, en vikinga marknad eller någon expert i samfundet från vilken jag kan köpa den där nästan perfekta gudabilden?"

Vill dock personligen rekommenderar att du som läsare själv tar chansen att skulptera ett mytologiskt motiv, säg den gud/gudinna som står dig närmast, under ledning av en erfaren skulptör. Jag tror då att du kan komma att uppleva att det är möjligt att själv skapa det där heliga, ett föremål att ha i en harg i lägenhet eller varför inte vid ett blot. För mig blev skulpterandet för snart åtta månader sedan ett sätt att skapa en personlig relation till gudar och gudinnor, vaner liksom asar.

Så ändrar jag nu denna berättelse om en episod då jag bodde i Frankrike för att på kvällen blota vid min harg till Oden, Freja och Tor som står mig nära. ■

Text: YENS WAHLGREN

De moderna offerträden

- en sed när liten blir stor

Barnet är stort nog att sluta med napp - nog är det värt en passagerit? Ett tips på samfundets forum ledde Mimers Källa att undersöka en levande tradition - nappträden.

För många barn - och föräldrar - är det en stor dag när man ska sluta med nappen. Kring nappslutet har det växt fram moderna seder och ritualer för hur denna stora förändring i det lilla barnets liv kan mötas. Nappen kan offras till träd, tomten eller varför inte till Pippi.

– För en del barn är nappen så himla viktig att det faktiskt upplevs som en katastrof att sluta när de själva inte vill. Precis som med gosedjur lindrar nappen stress och sorg, och gosedjur tar man ju inte ifrån barn på samma sätt, säger

Här ser vi nappar hängda från ett offerträd utanför Åhus i Danmark. Foto: STAN SHEBS

föräldrapsykologen Malin Alfvén till tidningen "Vi föräldrar."

Många föräldrar hamnar sålunda i brydderi när man vill få barnen att sluta med napp. Nappen riskerar ju både att vara ett hinder i språkutvecklingen och deformera barnens bett om den hänger med för länge.

Därför har det växt fram ritualer för att underlätta denna passage i livet. Och dessa ritualer har, förmodligen omedvetet, sökt inspiration i hedniska seder och föreställningar. Traditionen med offerträd har fått ett modernt skott på stammen -- nappträdet.

På många orter i landet finns det ett nappträd där barnen kan offra sin napp när det är dags att gå från spädbarn till barn. Många av dessa träd har växt fram spontant med en familj som offrat i trädet och sedan har det fortsatt. På många ställen, som i Falun, har träden blivit lokala sevärdheter där de dignar under färgglada nappar som vaggas av vinden.

En del djur- och nöjesparker har tagit upp seden. På Skansen finns nappträdet nära kattungarna så det blir naturligt att ge nappen till dem. På Kolmården ger man nappen till Bamse. I Astrid Lindgrens värld i Vimmerby tar Pippi emot napparna och hänger upp dem i trädet. Annars verkar det vara vanligt att föräldrarna säger till barnen att man ger nappen till tomten, trollen eller fågelungarna.

Hur gammal seden är i Sverige eller var den uppstod är svårt att slå fast. Mats Bigert har, i Cabinet Magazine, spårat seden med att offra nappar på Skansen 30 år bakåt i tiden när nappar började lämnas vid kattungarna på Lill-Skansen.

Seden bredde ut sig i Danmark på 60-talet enligt den norske barnkulturforskaren Ivar

Selmer-Olsen. På Wikipedia finns det till och med en uppgift om att världens äldsta nappträd finns i danska Thurø och har 85 år på nacken. I Danmark är seden väl spridd och har tagits upp av både institutioner som djur- och nöjesparker och av kommersiella aktörer som till exempel tandläkare. I Norge är seden inte utbredd, utan det är vanligare att man ger nappen åt tomten, vilda djur eller helt enkelt offrar dem i sjöar och floder.

Inte bara träd utan även grottor används bevisligen som platser att offra nappar på. Den här bilden är tagen i Västra Tunhem utanför Trollhättan. Är det bergatrollens barn som napparna lämnats åt? Foto: GUNNAR CREUTZ

Ivar Selmer-Olsen beskriver seden med att offra nappar som magisk och symbolisk, men också som baserad på pedagogisk logik och rationalitet. En ritualisering som kan ha en förklaring i de barnvänliga samhälle som de skandinaviska länderna utgör. På moderna föräldrar kan med gott samvete bara ta nappen från sina barn. Genom att tala med barnen och ha en ritual att luta sig mot blir övergången lättare både för föräldrar och barn. Att blota sin

napp till nappträdet blir en milstolpe och en källa till stolthet för barnet. En markering att liten blivit stor.

Genom att googla lite har jag fått intrycket att seden med nappträd är vanligast i Danmark och Sverige, även om det finns exempel på nappträd i såväl Brooklyn, Münster i Tyskland som Riccione i Italien.

Hur förhåller sig samfundet till denna nya sed? Den finns vare sig belagd i Eddan eller i 1800-talets bondesed, utan är helt och hållet sprungen ur vårt moderna samhälles behov. Är det New Age eller en genuin hednisk sed? Är detta skifte i livet tillräckligt stort för att passa som en passagerit mellan knäsattnings och vuxensteg? Eller det helt enkelt en sekulär tradition som inte berör oss nämnvärt? ■

**Gå gärna in och diskutera nappträd på
www.asatrosamfundet.se/forum**

På sommarsolståndet, under de grönskande grenarna av släktens vårdträd, gifte vi oss, min älskade och jag. Med släkt och vänner som vittnen och inför gudars blick uttalade vi tillsammans orden ur Fjölsvinnsål: "Sant är det vordet, att vi två skola, leva vårt liv tillsammans."

Foto: STEN ULFSSON

Midsommarbröllop

Vi valde att ordna den juridiska biten i största enkelhet en knapp vecka före bröllopet - ingen släkt, bara ett par vänner som vittnen - och lade istället allt krut på den religiösa vigseln och bröllopfesten. Därför kunde vi också avstå från att ha en vigselförrättare då, vilket ju troligen även var fallet för 1000 år sedan, innan kung och kyrka började ha något att säga till om i frågan.

Även om vi ville att själva vigandet samman av oss två till ett skulle ske genom våra löften till varandra behövde vi hjälp med allt omkring. En nära vän med god ritualvana fick stiga in som officiant och tog hand om allt det vi inte kunde göra - det som skulle göras innan vi kom till exempel. Det var också han som fick förklara för de samlade icke-hedningarna vad det var som skulle hända, och vad vi, som hedningar, anser att bröllopet står för. Han talade om det stora löfte vi skulle avge till varandra, och om den heliga kärleken.

Vi som skulle gifta oss hade länge funderat på hur vi skulle göra ceremonin. Eftersom alla hedniska vigselceremonier vi sett haft vigselförrättare valde vi att helt skapa vår egen. I vårt sökande efter inspiration hittade vi Fjölsvinnsål, i poetiska Eddan, och vi insåg att den sista delen av texten passade oss utmärkt.

Hela Fjölsvinnsål handlar om hur Svipdag kommer till en gård och möts av Fjölsvinn som

försöker mota bort honom. Efter ett längre utbyte av frågor visar det sig tillslut att Svipdag är ämnad att bli make till kvinnan som bor i gården: Men glad! Texten slutar med att hon säger till Svipdag att de nu ska leva resten av sitt liv ihop med varandra.

Under vigseln agerade vi ut delar av Fjölsvinnsål som ett religiöst skådespel och sedan avgav vi till varandra de löften vi förberett och utbytte ringar, allt medan vi båda höll i en edsring. Sedan offrade vi till gudarna vid det altare min far och jag byggt vid vårdträdet. Tanken var att poängtera att vi genom denna förening nu kunde agera ställföreträdande för varandra.

Och så är vi då gifta nu, både i statens ögon och inför gudar och släkt. Det är tråkigt att vår sekulära stat ännu idag på 2000-talet gör skillnad på olika religioner, men den juridiska vigseln är just bara det. Det är ett kontrakt som vi överlämnar till staten, undertecknat och bevitnat, och med bifogad hinderprövning. Det andliga förenandet av två människor sker när vi står på helgad mark, inför gudars blick, och ser varandra i ögonen och fångar i ord det vi känt sedan den dagen vi lärde känna varandra: "Längtat har jag att få hugnad av dig, liksom du åstundat min älskog. Sant är det vordet att vi två skola leva vårt liv tillsammans." ■

Vid dagens början...

De osynliga

Jag vill dela med mig av en upplevelse jag hade för några år sedan. Jag levde hela den sommaren i skogen i Värmland, utanför det lilla samhället Deje. En dag då jag strövade omkring för mig själv hörde jag plötsligt ljudet av en flöjt som spelade. En flöjt mitt i skogen. Den ende jag kunde tänka mig spela var min bror som skulle komma på besök, så jag ropade till honom. Och flöjten tystnade. Jag väntade och väntade, men allt var tyst. Till slut började jag gå mot platsen där jag hört flöjten men fann ingen där.

Händelsen förbryllade mig. Men bara några dagar senare hände någonting lika märkligt. Jag vandrade på en skogsstig i skymningen. Det var dunkelt. Jag kunde precis se stigen framför mig. Det var tyst och stilla som det kan vara i skogen om kvällen, med bara några fåglar som sjöng sin kvällssång. Då, i det ögonblicket, hörde jag bjällror. Jag skulle bedöma att ljudet kom kanske femtio meter bakom mig. Jag stannade upp, lyssnade. Jodå. Klart och tydligt ljudet av bjällror. Vår närmsta granne hade ett barn. Var det kanske han som var ute med bjällror? Men vad gjorde han här i skogen? I skymningen? Jag vände mig om mot ljudet som då pågått kanske en halv minut.

I samma stund tystnade bjällrerklängen.

Vad var det jag hade hört? Kanske en del skulle hävda att jag inbillade mig, att flöjten egentligen var fågelsång, att bjällrorna var grenar som rasslade mot varandra, eller något annat. Men det var inte ljudet av fågelsång, det var ljudet av en flöjt. Och det var verkligen bjällror jag hörde.

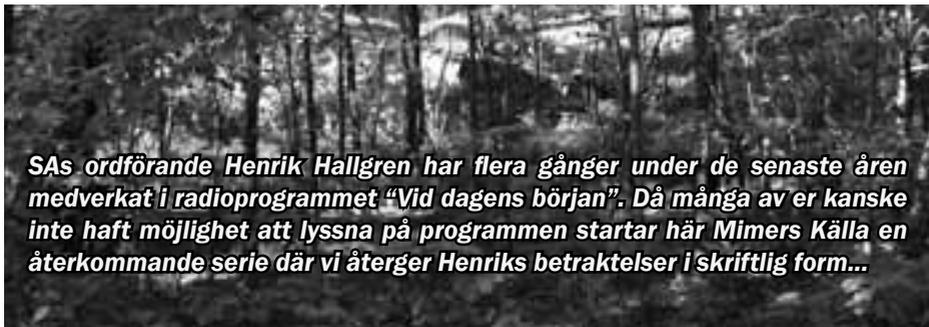
För bara ett par, tre generationer sedan hade många inte avfärdat min upplevelse som inbillning. De hade troligen sagt att jag haft ett möte med de osynliga, med småfolket. I deras föreställningsvärld var naturen befolkad av olika väsen; näcken, skogsräet, vättarna och trollen.

Idag säger vår vetenskap att allt detta med naturväsen är påhitt eller möjligen hallucinationer. Det är föreställningar som hör hemma hos en befolkning som inte har nått samma kunskapsnivå som vi har idag, det sägs att folktron tillhör en förluten tid, en tid som är borta. Men jag hade min upplevelse. Och jag vet många andra som också haft erfarenheter av småfolket på olika sätt. Idag, i vår tid.

Vetenskapen har utan tvivel gett oss mycket värdefull kunskap. Men den har också gjort att vi förlorat något. I vår strävan efter analys och kvantifiering har vi förlorat blicken för

Foto: NATHALIE OTTERBERG

SAs ordförande Henrik Hallgren har flera gånger under de senaste åren medverkat i radioprogrammet "Vid dagens början". Då många av er kanske inte haft möjlighet att lyssna på programmen startar här Mimers Källa en återkommande serie där vi återger Henriks betraktelser i skriftlig form...

det mytiska, det magiska och förtrollade. Vetenskapen har reducerat både oss själva och världen vi bebor och erkänner bara ett sorts medvetandetillstånd: det rationella och analytiska. Detta rationella medvetande är bra på att mäta och väga, den uppfattar en värld av ting och objekt. Men tänk om vi själva och världen är något mycket mer än så? Tänk om det rationella medvetandet som vetenskapen hyllar bara är ett specifikt medvetandetillstånd, ett av många möjliga?

Jag tror det är så. Vi som människor har möjlighet att träda in i andra medvetandetillstånd som är mer drömska och mytiska. Och tänk om världen utanför oss korresponderar till vilket medvetandetillstånd vi befinner oss i. Ett rationellt medvetande ser den rationella delen av verkligheten, ett drömskt medvetande uppenbarar en drömlig värld. I ett sådant medvetandetillstånd kan vi utforska och uppleva en värld där landskapet är befolkat av trolska väsen och magiska samband. Där kan skogsråets skratt höras från skogarnas djup, där är bergen inte längre bara berg utan kan vara mäktiga salar och gästbudshallar. I ett sådant medvetande är det fullt rimligt att de osynliga flöjttoner

och bjällerklång kan höras i skymningen i de värmländska skogarna.

Problemet är inte det rationella medvetandet i sig, utan att vi är fastlåsta i det, att vi vägrar erkänna andra former av medvetandetillstånd som lika verkliga och lika värdefulla. Så hur kan vi öppna upp oss för dessa mer drömska och mytiska medvetandetillstånd? När jag hörde flöjten och bjällrorna i skogen så hade jag inte gjort något särskilt. Jag upplevde mig som vid fullt vakert medvetande. Jag hade inte aktivt försatt mig i något tillstånd. Men samtidigt vet jag att jag då hade tillbringat mycket tid med skogen, sjön och berget. Kanske hade denna långa vistelse i intim kontakt med naturen öppnat upp mina sinnen för det mytiska.

Vi som lever med den forna seden idag tar naturens osynliga väsen på högsta allvar. Vi blotar och ger gåvor till makterna, vi tilltalar småfolket och värdrädet, vi ställer ut gröt till tomten. Dessa handlingar är vårt sätt att erkänna och visa respekt för det drömska. Det är en gest som visar att vi är villiga att ta kontakt med dem som lever i det fördolda, med naturens rådar och väsen. ■

Norsk spåkexplosion - nu på svenska

Gudarnas fall

Cornelius Jakhelln | Forum bokförlag

I ett annat Valhall, beläget djupt nere under jorden, sitter Oden bitter och grymtande i Lidskjälv och röker kubanska cigarrer som han lärt Hugin och Munin att stjäla. Han sörpplar i sig skotsk whiskey och lyssnar om och om igen på Richard Wagners operacykel om Nibelungens ring men känner inte igen sig själv.

Sur och tvär över den dåliga kvalitén han tycker nutidens poeter håller bestämmer sig skaldetyren för att i stället bli ståupparnas gud men hans försök att skämta under Valhalls open-mic-kväll blir ett enda stort fiasko. Inte ett enda skratt får han, alltmedan Tors brakfjärtar river ned dundrande applåder.

Ungefär sådan är grundpremisen i den norske författaren Cornelius Jakhellns roman *Gudarnas fall*. Boken som 2007 vann ett stort pris i en tävling om bästa samtidsroman har just blivit översatt till svenska. Jakhelln själv har en bakgrund som doktorand i filosofi men även som musiker i avantgardistiska metal- och synthband.

Gudarnas fall är inte en lätt roman att beskriva. Författaren har själv valt underrubriken "sagoroman". Det finns en handling som kretsar kring dvärgen Regins försök att med hjälp av en robotarmé frambringa Ragnarök, men egentligen det inte alls det som är poängen med boken. Det är i stället i de ständiga utsvävningarna, i de bisarra digressionerna, i sidospåren och i avstickarna från den röda tråden som behållningen ligger. I princip tror jag att det skulle vara möjligt att hoppa fritt mellan kapitlen och läsa dem i nästan vilken ordning som helst utan att läsoplevelsen skulle påverkas alltför mycket.

Den bärande kraften ligger i Jakhellns språk. Han smattrar fram en prosa som är ekvilibristisk och smittande i sin entusiasm. Det är den typen av text som får en högläsare att tappa andan. Stilen är helt modern, ned till ljudhärmande anglosaxismer och popkulturreferenser men lyckas ändå förhålla sig kongenialt trogen till uppenbara förebilder som Snorre Sturlasson och andra medeltida källor.

I sin blandning mellan högt och lågt, mellan teoretiska kulturhistoriska resonemang och ren kiss-och-bajs-humor påminner Jakhellns text i all sin vilda urkraft om den svenske skandalförfattaren Nikanor Teratologen. Även om den här romanen inte hänger sig åt riktigt samma slags groteskerier som man finner i *Äldreomsorgen i övre Kägedalen* finns här samma slags fascination gift med förskräckelse inför det europeiska kulturarvet och samma slags ironi riktad mot nationalromantik och våldsförhäriligande.

Gudarna i Jakhellns version är en rad ganska patetiska figurer. Så är han också snarare intresserade av dem som en slags litteraturhistoriska artefakter än som andlig potential. För mig som samtida sedutövare blir upplevelsen av *Gudarnas fall* där med ganska dubbel. Författaren utgår från de grövsta nitbilderna av mytologins gestalter och vrider dem ett extra varv för den satiriska effektens skull. Jag känner igen figurerna jag möter i boken men de är mig samtidigt ganska främmande.

Jag ska dock inte förneka att jag hade väldigt roligt när jag läste romanen och visst händer det även då och då att Jakhelln sätter fingret på ett karaktärsdrag hos en eller annan av makterna som jag finner värt att fundera vidare kring.

ERIK OTTERBERG

Roman om ett annat Sverige

Odens öga

Håkan Strömberg | Ordfront

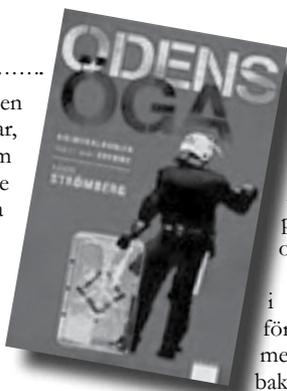
Odens öga har blivit något av en kultbok för många hedningar, men det var inte främst oss som Håkan Strömberg hade i åtanke när han skrev den. Som många alternativvärldsromaner vill den peka på något i vårt samhälle. Ändå har historien väckt fascination – för att inte säga längtan – hos flera som tillber de gamla gudarna idag.

Boken utspelar sig i ett Sverige där hedendomen aldrig helt undertrycktes av kristendomen och kom att leva kvar, främst i landets norra delar. Inte heller katolicismen försvann helt, och dessutom uppstod under 1800-talet en synkretistisk rörelse – Rönnstediansismen. Det är ett splittrat och konfliktfyllt land vi möter i boken, långt ifrån det homogena folkhem som varit idealet under en lång tid i det Sverige vi känner.

Håkan Strömberg menar att det är vårt Sverige som är undantaget och hans version som är det mer normala. Han påpekar att i de flesta länder är spänningar mellan etniska och religiösa grupper vanliga och tar bland annat länder i Sydostasien som exempel. I många länder bor hinduer, buddhister och muslimer tillsammans, och förhåller sig till varandra med varierande framgång. I Indonesien till exempel, är islam den dominerande religionen, men Bali (som är del av Indonesien) är i huvudsak hinduiskt. Där finns till och med ett hinduiskt universitet.

Det var bland annat mötet med hinduiska universitetet som gav Håkan idén att skriva boken. I *Odens öga* finns också mycket riktigt ”Hedniska universitetet” i Östersund som en knutpunkt för gammeltroende. Här låter Håkan oss komma i kontakt med vackra ritual och nyfikenhetsretande vardagsdetaljer, som till exempel att hedniska kvinnor bär en speciell sorts frisyrr. Inspiration till det har han fått från vikingatida avbildningar, som t.ex. guldgubbar.

Det märks att han är historiker just på sådana små detaljer, men även på det naturliga sätt på

vilket han presenterar det fiktiva samhälle han konstruerat. Det känns på en och samma gång välbekant och främmande, men hela tiden mycket verkligt. Kanske har han i sitt arbete som museipedagog skolats i att levandegöra en värld som inte är påtaglig. Håkan är utbildad historiker och jobbar på Mölndals museum.

Odens öga handlar främst om sår i samhället. Hedningarna vill hämnas för 1000 år av förtryck och orättvisor, men de kristna ser hedningarna som bakåtsträvande och farliga. Och farliga är de kanske, eller var: de har haft sin egen befrielseerörelse – Kettilhird – som bland annat sprängde Frösö runsten. En sten som berättar om hur en viss Östman Gudfastsson lät kristna Jämtland. Diskussioner mellan hedningar och kristna riskerar ofta att urarta i beskyllningar för illdåd som begåtts av bortdöda generationer. Boken visar effektivt och rätt ner i maggropen hur ett samhälle som inte läkt ihop kan te sig. Man påminner sig osökt konflikten mellan palestinier och israeler i Mellanöstern.

Håkan Strömberg skriver alltså inte för hedningar, specifikt, men hans eget intresse i religionen ledde honom till att välja Seden som jämförelse. Även om han inte längre är aktivt utövande är han nämligen hedning. Han fann religionen i de tidiga tonåren i ett något udda sammanhang: på ett konfirmationsläger i fjällen. Ensam ute i naturen en dag hade han en mystik upplevelse; han fick känslan av att hela naturen omkring honom sjöd av liv, och det var en känsla av mångfald. Genom hans intresse för historia leddes han naturligt in på Seden och kom att utöva religionen aktivt under flera år, bland annat inom Sveriges Asatrosamfund.

Håkan Strömberg kanske inte planerar någon uppföljning av *Odens öga* i nuläget, men jag hoppas att han ändrar sig med tiden. Annars kanske han om inte annat kan inspirera andra hedningar av idag att samla sig och ta fram manuskriptet ur skrivbordslådan. Vi behöver fler goda författare med ett hedniskt perspektiv.

MARKUS SKOGSBERG

Roligt strategispel för två

Fjords

Franz-Benno Delonge | Rio Grande Games

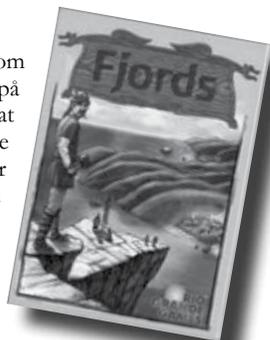
Fjords är ett strategispel för två personer som passar för spelare från tio år och uppåt. Det går ut på att man med hjälp av pusselbitar som har lite olika miljöer ska bygga upp ett stort landskap, bestående av berg, ringlande fjordar och betesmark. Spelarna turas om att dra landskapsbrickor och placera dem på spelbrädet.

Samtidigt har varje spelare ett antal gårdar som kan placeras ut strategiskt i den framväxande miljön. Det gäller att placera dessa som klokt som möjligt för i nästa fas av spelet gäller det att muta in så många av landskapsbrickorna som möjligt samtidigt som man blockerar och begränsar motspelarens möjlighet att expandera

sina ägor.

Spelare som tidigare har provat på *Carcassonne*, ett annat spel från Rio Grande Games kommer att känna igen sig - grundidéen är liknande - men *Fjords* är på samma gång enklare och mer utpräglat taktiskt.

Ett kul spel som alla borde testa i alla fall en gång.

NATHALIE OTTERBERG

Hösten närmar sig...

Nästa nummer av Mimers Källa kommer i alvavid, då våra tankar vänds till de som inte längre finns bland oss.

I nästa nummer:

Vi och de döda